

Erkan ASLAN, UFO Mitleri UFO'lar, Uzaylılar, UFO Dinî Akımları ve Medya Sektörü Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme. İstanbul: Çizgi Kitabevi, 2022, ISBN: 978- 605- 196- 895-7. 176 sayfa.

Çağla YILMAZ*

Erkan Aslan'ın kaleme aldığı *UFO Mitleri UFO'lar, Uzaylılar, UFO Dinî Akımları ve Medya Sektörü Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme* adlı çalışma daha önce folklor disiplini özelinde ele alınmamış bir konuya eğiliyor ve halk bilimciler için klasik sayılabilecek bir konu olan “miti” görece yeni ve popüler bir konu olan UFO'lar ile harmanlayıp okuyucuya sunuyor. Çizgi Kitabevi tarafından 2022 Kasım ayında yayımlanan eser 176 sayfadır. Ön söz ve giriş haricinde beş farklı bölümden oluşan kitap sonuç bölümü ile bitirilmektedir. Kitabın sonunda kaynakça ve dizin de bulunmaktadır.

Kitapta UFO anlatıları ve anlatılarla ilişkili birçok üretim mitik bağlamda incelenmiş ve UFO'ların modern mitler olarak yorumlanıp yorumlanamayacağı tartışılmıştır. Yazarın da belirttiği gibi kitap UFO'ların varlığını ya da yokluğunu tartışmamakta, bu konuya bir cevap bulmayı amaçlamamaktadır. Yazar ön sözde çalışmanın UFO anlatılarının, günümüzün yaşayan mitleri olduğuna ve anlatıların özellikle kenti merkeze alan yönüne yoğunlaştığını belirtmektedir. Lisans eğitimini edebiyat alanında tamamladıktan sonra lisansüstü çalışmalarını Türk halk bilimi alanında sürdüren yazar doktora tez çalışmasını Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Halk Bilimi bölümünde tamamlamıştır. Söz konusu kitap doktora tez çalışması olarak başlamış ardından gözden geçirilerek kitap haline getirilmiştir. Dr. Erkan Aslan'ın 2015 yılından beri üzerinde çalıştığı konu 2022 yılında kitap şeklinde okuyucu ile buluşmuştur.

Yazar kitabın giriş bölümünde halk, modernlik, uygarlık gibi alanın ana kavramlarını birçok farklı kaynaktan hareketle tartışmaktadır. Bu kavramların geleneksel halk bilim algısındaki yeri ve bugünün modern kent yaşamındaki tezahürleri örneklerle incelenir. Önce değişim ve dönüşüm gibi kavramların kültürel öğeler üzerindeki sürekliliği incelenmiş ve ardından kentte de folklor üretimlerinin var olduğu üzerinde durulmuştur çünkü yazara göre “folklorun modernleşme gibi kavramlara rağmen kent hayatına adaptasyonu aynı zamanda onun bir düşünüş biçimi olmasıyla ilgilidir.” (Aslan, 2022: 11- 23). Tarihî seyirde “boş ve batıl inanç” olarak değersizleştirilse de psikanalizim ile birlikte mit, yeniden yükselişe geçmiş ve adeta kendine psikoloji bilimi içinde yeni bir alan açmıştır. Aslan, Freud ve Jung'un çalışmalarında mitolojinin yerini açıklayarak bu çalışmalar sayesinde mitlerin akademik çalışmaların inceleme alanına girdiğini belirtmiştir. Yazar günümüzde mitlerin varlığını kent efsaneleri, memoratlar gibi türlerden örnekleyerek mitik düşüncenin sadece ilkel insanın değil modern insanın da hafızasında yer ettiğine dikkat çeker. Aslan, kitabın giriş bölümünde miti tanımlama güçlüğü ve folklorik ürünleri sınıflandırmanın zorluğunu vurgulamaktadır. Yazar kitapta bu sorunları göz önünde bulundurarak mit kavramını olgusal bir şekilde ele aldığıın altını çizmektedir.

Kitabın ilk bölümü *İşlevleri, Özellikleri ve Toplumsal Yaşamdaki Rolüyle Mit* adını taşımaktadır. Erkan Aslan bu bölümde mit kavramının anlamını ve kavramsal karşılığının geçirdiği dönüşümü çeşitli kaynaklardan hareketle irdelemiştir. Mit başlangıçta insanlar için bir inanç iken aydınlanma ile birlikte insan zihninde ötelenmiş ve “boş ve batıl inanç”

* Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türk Halk Bilimi Bölümü Doktora Öğrencisi, cyilmaz061@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1525-1000.

olarak nitelenmeye başlanmıştır. Yazara göre “mitin kaynaklarda birbirinden farklı şekilde tanımlanmasının temel sebebi farklı disiplinlerden araştırmacıların mite yükledikleri farklı anlamlardır.” (Aslan, 2022: 27). Bu anlam çeşitliliğini gösterebilmek için yazar Lauri Honko’dan alıntılanarak mite yüklenen çeşitli anlamları okuyucu ile paylaşmıştır. Bu bölümde Erkan Aslan mit kavramını Ölçer Özünel, And, Kaya, Necatigil, Örnek, Bayat gibi Türk akademisyenler ve Eliade, Bascom, Durkheim, Malinowski, Schwarz gibi yabancı araştırmacılardan hareketle irdelemiştir. Bunun sonucunda yazar, mitin eğer bir düşünce tarzıysa, yalnızca geçmiş dönemde veya ilkeller arasında değil, insanın olduğu her yerde varlığını sürdürmesi gerektiğini söylemektedir (Aslan, 2022: 34). Çünkü bütün kaynaklar ve eldeki çalışmalar göstermektedir ki “mit, doğal imgeleştirme veya değişim/dönüşümle birlikte, bir şekilde günümüz dünyasında da varlığını sürdürmekte, günümüz insanları üzerinde çeşitli etkiler bırakabilmektedir.” (Aslan, 2022: 36). Yazar bu bölümde ayrıca mitin ne için yaratıldığını tartışmış ve bu soruya bir cevap bulmaya çalışmıştır. Paleolitik çağdan modern çağa konuyu tartışan yazar sonuçta şu kanıya varır: “Tıpkı Paleolitik Çağ’ın insanı gibi, günümüz insanı da mitik felsefeyle yaşamını, varoluş sancısına karşı daha dirençli hâle getirmektedir.” (Aslan, 2022: 37). Ancak yine de mit yalnızca varoluşsal sorunlarla ilişkilendirmemiş yaşamın hemen her boyutunda var olan belirsizliklerle ilgilenmiştir. Yazara göre “bu özelliği ile mit adeta bir bilim ya da insanoğlunun bilme ihtiyacına mantıksal cevaplar verebilen bir olgudur.” (Aslan, 2022: 39). Aslan, mitin işlevinin “paleolitik çağ insanının, avcılığı mit ile meşrulaştırması gibi günümüz insanının da yaşamında üstesinden gelemediği çeşitli sorunları aynı şekilde meşrulaştırması” (2022: 39) olduğunu belirtmektedir. Bu işlevler: Sosyal olayı meşrulaştırma işlevi, bilinmeyeni açıklamaya çalışma, psikolojik işlev şeklinde sıralanabilir. Ayrıca “Bilimsel gelişmeler arttıkça mit yok olmaz, sadece dönüşüm geçirir. Mitin düşünce, bilimsel gelişmelere paralel olarak güncellenmekte, varlığını farklı bir formda ve boyutta devam ettirmekte” (Aslan, 2022: 41) olduğunun altını çizer. Yazar son olarak bu bölümde mit ve ideoloji ilişkisine dikkat çekmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümü *Mitin Dönüşümü ya da Günümüz Kentinde Mitin Yeniden Üretimi: UFO Mitleri* adını taşımaktadır. Yazara göre sonsuz uzay, bilinmezliği ve belirsizliği yani kaosu, kaos korkuyu, korku ise miti ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla bilimin, miti her zaman yok edeceği düşüncesinden ziyade, bilimin miti güncellediği düşüncesinin daha doğru bir yaklaşım olduğunu belirterek modern mitin çağın gereklerine göre güncelleme geçiren bir olgu olduğunu ifade etmektedir (Aslan, 2022: 47). Aslan bu bölümde mitin çeşitli disiplinlerle ilişkisini incelemiştir. Mitolojinin din, edebiyat, sanat, mimarlık, ideoloji, psikoloji gibi alanlara yansımalarına değinilmiştir. Yazar çeşitli kaynaklardan hareketle “mitin, biçimsel veya ifade tarzı olarak şekil değiştirse de inanç ve işlev açısından aynı kalarak sürekliliğe sahip olduğunu” (Aslan, 53: 2022) söyler.

Yazar bu bölümde açtığı “UFO Mitleri” alt başlığında önce UFO sözcüğünün tanımını verir ve ne zamandan beri kullanımda olduğunu okuyucuya aktarır. İnsanların UFO görmeye başladıklarını düşündükleri andan beri ortaya atılan çeşitli iddialar popüler haber metinleri ile desteklenerek örneklenir. İlk kaydın 1947’de olduğundan ancak 1880 tarihli kimi belgelerden de bahsedilmektedir. Ayrıca Aslan bu başlığı kimi internet sitelerinden ve belgesellerden ve kitaplardan yorumlarla da desteklemektedir. Bu başlıkta bolca görsel de bulunmaktadır. Kaya resimleri, papirüsler ve çeşitli çizimler bu bölümde okuyucu ile paylaşılmış ve dünya dışı yaşamın varlığına ispat olduğu düşünülen bu şekillerden hareketle UFO inancı değerlendirilmiştir. Başlıkta ayrıca kutsal kitapların dünya dışı varlıklara bakışı ayetler üzerinden değerlendirilmiştir. Kurani Kerim, İncil ve Tevrat’tan örneklerden sonra kitaplardaki algı bugünün uzay/ uzaylı tezahürü ile yorumlanmıştır. Ayrıca

bu bölümde bugün UFO'ların varlığına inanan birçok insanın eski insanların ne amaçla ürettiğini bilmediğimiz birçok üretimi UFO ispatı şeklinde yorumladığı görülmüştür. Yine nasıl yapıldığına anlam verilemeyen birçok eser (piramitler gibi) uzaylılara ithaf edilmiştir. Bu bölümü bitirirken yazar konuyu bütün bu yorumları, haberleri ve kanıtları “mitik düşüncenin ulaştığı etki gücü” (Aslan, 2022: 71) olarak değerlendirir.

Yazar “Anlatıların Olay Örgüsü” alt başlığında UFO anlatıları ile mitik anlatıların mekânsal benzerliğini karşılaştırmış ve bu iki anlatı türünün de mekânının ağırlıklı olarak gökyüzü olduğunu ifade etmiştir. Çünkü yazar göre “günümüz kent toplumunda varlığını sürdüren insanlar tıpkı binlerce yıl önce yaşamış ataları gibi, kutsiyetle karışık korku yükledikleri varlıkları göklerdeki bilinmeyen mekânlarla özdeşleştirmişlerdir.” (Aslan, 2022: 75). Yazar örnek anlatılar üzerinden değerlendirmeler yapmış ve “günümüz insanı da maneviyat arayışını gökten gelen cisimler üzerinden oluşturmakta ve göğün mitik özelliğini belleğinde saklamaktadır. Mitik varlıkların kutsallığı aslında göğün kutsallığından, yani göğün mitik bir mekân olmasından kaynaklanmaktadır.” (Aslan, 2022: 75) kanısına varmıştır.

Bu başlığın bir diğer alt başlığı olan “Şahıs Kadrosu”nda yazar, mitik anlatılar ile UFO anlatılarını şahıs kadroları açısından karşılaştırmıştır. UFO anlatılarının mitik anlatılarla benzeştiği bir diğer nokta şahıs kadrosudur. Her iki anlatı türünde de insanlar gökteki varlıklara kutsiyet atfetmişlerdir. Bunlar geçmişte bulutların ardında dağın tepesinde yaşadıklarına inanılan tanrılar iken bugün gökte görünen UFO'lardır. Yazar bu kıyaslamaları anlatılar ve haberler üzerinden yapar.

Yazarın bu başlıkta her iki anlatı çeşidini ele aldığı son alt başlık “Motifler” konusudur. Yazar her iki türde de ortak olan motiflerin ışık, tepkisizleştirme, ulaşılmazlık olduğunu söylemektedir.

Kutsalın Teknolojik Hâli: UFO Dinî Akımlarında Mitik Söylem başlıklı bölümde anlatıların teknoloji ile ilişkisi alıntılar üzerinden incelenmiştir. Yazara göre UFO anlatılarında teknoloji ayağı ağır basmaktadır. UFO'lar üstün teknolojili taşıtlar oldukları gibi uzaylıların iletişim yolu olan telepati de teknoloji ile ilişkili bir kavramdır. Çünkü “telepati üstün teknolojik özelliklere sahip uzaylıların iletişim yöntemi olarak bilinmektedir.” (Aslan, 2022: 107). Ayrıca yazar UFO dinlerinde tarikat liderlerinin telepatik iletişimi ile vahiy arasında bağlantı kurarak tarikat liderlerinin müritleri üzerinde vahiy aldıkları algısı oluşturduğunu belirtmektedir (Aslan, 2022: 109).

Yazar bu bölümde birçok UFO tarikatını incelemiş ve bakış açılarının hem inanan insanları hem de görece seküler insanları kapsayıcı bir form aldığını iddia etmiştir. Bu tarikatlar İncil gibi kutsal kitaplardan ve tasavvuf gibi kutsal değerlerden köklenmekte ancak modern insan için meşruiyet ifade eden teknoloji gibi kavramlarla yoğrularak sunulmaktadır. Yani “eski dönem insanının tanrıya yüklediği kutsallığın benzer şeklini, günümüz insanı UFO'lara yüklemektedir.” (Aslan, 2022: 122). Ayrıca Kurban miti ve yeneden doğuş miti de UFO anlatıları üzerinden irdelenmiştir. Yazar bu incelemeleri yaparken kişileri profillerine de dikkat çekmiş ve “mitin yalnızca bilgi düzeyi düşük insanları değil, eğitim düzeyi yüksek insanları da etki altına alabilecek bir olgu olduğu” (Aslan, 2022: 128) konusuna dikkat çekmiştir. Yazar bu bölümde ayrıca UFO anlatılarında İkinci Dünya Savaşı etkisini de değerlendirmiştir.

Kahramanın Sonsuz Yolculuğu Açısından UFO'lar Tarafından Kaçırılma Mitleri başlıklı bölümde yazar UFO anlatılarının en popülerlerinden olan kaçırılma olaylarını Campbell'ın *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu* kitabı çerçevesinde yorumlamıştır. Birçok UFO anlatısının ortak noktası olan kaçırılma hadisesinin mitik anlatılardaki kahramanın

erginlenme süreci ile ne kadar benzeştiği yazar tarafından değerlendirilmiş ve bölüm sonunda “kaçırılma tehlikesi yaşayan kahramanların, tıpkı mitik anlatılarda yer alan kahramanların yaşadığı tecrübeleri yaşadığı” (Aslan, 2022: 139) ifade edilmiştir.

Çalışmanın son bölümü *UFO Anlatılarının Medya ve Sinema Sektörüyle Etkileşimsel Boyutu* adını taşımaktadır. Yazar buraya kadar yaptığı değerlendirmeleri bu bölümde UFO filmlerinde tespit ederek yorumlar. Bu değerlendirmeler ardından şu sonuca ulaşır: “Sinema sektöründe, UFO’ları konu edinen filmler sözlü gelenekteki anlatıları esas alarak oluşturulurken filmle anlatılanların tekrardan sözlü geleneğe yerleşmesi gibi bir durumla karşılaşmaktayız. Böylece sinema sektörü ile sözlü gelenek arasında karşılıklı bir etkileşimden kaynaklanan sonsuz, gelişmeye ve değişmeye açık bir döngü oluşmaktadır.” (Aslan, 2022: 148).

The Day The Earth Stood Still, John Carter, Stargate ve Independence Day filmleri incelenmiş ve UFO mitlerinin özellikleri çerçevesinde yorumlanmıştır. Bu değerlendirmeler neticesinde yazar “Amerikan bilim kurgu sineması, UFO mitlerini sinemada kaynak olarak kullanıp orijinal filmler üreterek bu mitlerin dolaşımında kalmasını ve zihinlerde görsel etkilerin de yardımıyla daha etkin yer edinmesini sağlamaktadır. Bu nedenle UFO mitlerinin sürekliliği konusunda sinema önemli bir yerde durmaktadır.” (Aslan, 2022: 149- 150) yorumunu yapmaktadır.

Kitabın sonuç bölümünde Erkan Aslan bütün bölümleri kısaca yorumlayarak kitabı bitirir. Son olarak “kültürün dinamik yapısı, folklor ürünlerinin de dinamik bir yapıda çağa uyarlanmasını sağlamaktadır. Bu noktada mitin de gerek düşünce gerek anlatı açısından çeşitli dönüşümlerle günümüze ulaştığını veya kent ortamında yeniden üretildiğini, bundan dolayı ilerleyen dönemlerde de etkisini sürdüreceğini” (2022: 160- 161) belirten yazar “mitin geçmişte kaldığını söyleyen düşüncelerin hatalı” olduğunu ifade ederek çalışmayı bitirmektedir.

Erkan Aslan, söz konusu çalışması ile halk bilimi birikimlerinin geçmişin tozlu raflarında kaldığını düşünen bakış açısına UFO gibi modern çağda gündemi her daim meşgul eden bir unsurdan hareketle karşı görüş geliştirmektedir. Kitap yalnızca halk bilimi disiplini değil, mitoloji, dinler tarihi, medya ve geniş anlamıyla kültür ile ilişkili birçok farklı disipline kaynak olacak niteliktedir. Ayrıca kitabın popüler okuyucuya da hitap edeceği aşikârdır. Kitap sosyal bilimler konusunda meraklı tüm araştırmacılara yeni bakış açıları sağlayacak ve farkındalık oluşturacaktır.

Kaynak

Aslan, Erkan. (2022). *UFO Mitleri UFO'lar, Uzaylılar, UFO Dinî Akımları ve Medya Sektörü Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme*. İstanbul: Çizgi Kitabevi.